ΦΑΡΜΑΚΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Ἐσωτερικὴ Βιβλιοθήκη

Ἑλληνικὴ ἔκδοσις κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ CANONIS ACTVARIANI

Ἀρχεῖον · 2026

Παλαιὰ παράδοσις λέγει ὅτι ἐπὶ τοῦ προθύρου τῆς ἱερᾶς βιβλιοθήκης τοῦ Ῥαμεσσῆ τοῦ δευτέρου ἐγέγραπτο ἡ φράσις:

ψυχῆς ἰατρεῖον.

Ἴσως ὀλίγαι λέξεις ἠδυνήθησαν ποτὲ οὕτω συντόμως νὰ δηλώσωσι τί ἐσήμαιναν τὰ βιβλία διὰ τινὰς πολιτισμούς — καὶ τί, μυστικώτερον, ἐσήμαιναν πάντοτε καὶ διʼ ἐμέ.

Οὐ γάρ εἰσιν ἁπλῶς θῆκαι λόγων, οὐδὲ σιωπηλαὶ τάξεις ἐν αἷς ἡ γνῶσις ἀναμένει ἀκίνητος τὸν ἀναγνώστην.

Εἰσὶ τρόποι μεταμορφώσεως τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς· ἰάματα ἀφανῆ, μνήμης ἀντηχήσεις, τόποι ἐν οἷς χρόνοι μακρὰν ἀλλήλων κείμενοι δύνανται συγγενέσθαι ἄνευ τοῦ ἀναιρεῖν ἀλλήλους.

Ἀεί ποτε τὰ βιβλία ἐμοὶ σχεδὸν Ὀρφικὴν τινὰ γοητείαν εἶχεν.

Πᾶσα βιβλιοθήκη, εἴ τις ἀκριβῶς σκοποίη, διάλογός ἐστιν ἀνὰ μέσον διαφόρων μορφῶν τοῦ χρόνου· χρόνων εὐθυγράμμων καὶ κυκλικῶν, ἱστορικῶν καὶ μυθικῶν, συμπαρόντων, ἀποκλινόντων, ἢ ἤδη ἀφανισθέντων.

Βιβλίον ἀνοίγειν ἐστὶν ὡς ὅρον τινὰ διαβαίνειν.

Εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τόπον ἐν ᾧ οἱ τεθνεῶτες οὐ παύονται λέγοντες, καὶ ἔννοιαι τινὲς ζῶσι μακρότερον τῶν δημιουργῶν αὐτῶν, ὡς εἰ θνητὴ ἡ σάρξ, ἀλλʼ ἀπειθὴς ὁ λόγος πρὸς τὸν θάνατον.

Ἴσως διὰ τοῦτο ὁ Borges τὸν παράδεισον ἐν μορφῇ βιβλιοθήκης ἐφαντάσθη.

Καὶ ἴσως διὰ τὸ αὐτὸ ὁ Umberto Eco ἐνόησεν ὅτι βιβλιοθήκη οὐ μόνον θησαυροφυλάκιον γνώσεως ἐστίν, ἀλλὰ καὶ μηχανὴ ἐναντία τῇ λήθῃ.

Οἱ νεκροὶ λέγουσιν, ἕως ἂν τὰ βιβλία μένῃ ἀνεῳγμένα.

Ἀλλὰ πᾶσα βιβλιοθήκη καὶ ἀθέλητος αὐτοβιογραφία ἐστίν.

Ἃ βιβλία ἐξελεξάμεθα, ἃ ἐγκατελίπομεν, ἃ μετὰ εἴκοσιν ἔτη πάλιν ἀναγινώσκομεν, καὶ ἐκεῖνα ὧν ἡ μνήμη μένει παρʼ ἡμῖν καίπερ μηκέτι ἀνοιγομένων, ἅπαντα ταῦτα λανθάνουσαν τινὰ γεωγραφίαν τοῦ βίου συντιθέασιν.

Οὐδεὶς πνευματικὸς βίος παντάπασιν ἐκ προνοίας χαράσσεται.

Ἔστι συναντήσεις τυχαῖαι, διδάσκαλοι ἀπροσδόκητοι, βιβλία πρὸ καιροῦ ἀναγνωσθέντα, καὶ ἄλλα ἃ μόνον ὅταν ἱκανῶς γεγηράκωμεν τὴν ἀληθῆ αὐτῶν δύναμιν ἀποκαλύπτει.

Ἐνταῦθα ὁ Πλάτων ἤδη πλησιάζει.

Διότι παρ᾽ αὐτῷ φιλοσοφία οὐκ ἔστι συσσώρευσις δογμάτων.

Διάλογός ἐστι.

Καὶ ὁ διάλογος, εἰ γνήσιος εἴη, οὐ μόνον πρὸς ἕτερον ἄνθρωπον γίνεται, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἕτερον τι ἐν ἡμῖν.

Ἡ ψυχὴ δύναται ἑαυτὴν ἐρωτᾶν.

Δύναται ἀμφισβητεῖν ἑαυτήν.

Δύναται ἐλέγχειν ἃ ἐνόμιζεν εἰδέναι.

Δύναται, τέλος, ἀνακαλύπτειν ὅτι ἡ βεβαιότης πολλάκις μόνον εὐπρεπὴς μορφὴ ἀγνοίας ἐστίν.

Ἐκ τούτου καὶ τὸ θαυμάζειν.

Ὁ Πλάτων ἐν τῷ Θεαιτήτῳ συνδέει τὴν φιλοσοφίαν πρὸς τὸ θαυμάζειν· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης μετ᾽ αὐτὸν ὑπενθυμίσει ὅτι διὰ τοῦ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι ἤρξαντο φιλοσοφεῖν.

Ἀλλὰ τὸ θαυμάζειν οὐ παιδικὴ μόνον ἔκπληξίς ἐστι.

Ἐστὶ ἡ ἱκανότης τοῦ μὴ θεωρεῖν τὰ πράγματα ὡς ἤδη ἐξηγημένα.

Ἐκεῖ ἴσως ἄρχεται καὶ ἡ ἐσωτερικὴ βιβλιοθήκη:

ἐν τῷ ἀρνεῖσθαι ὅτι ὅσα γνωρίζομεν ἀρκεῖ.

Οὕτως καὶ ἡ βιογραφία ἑκάστου ἀνθρώπου ἀναφαίνεται μοναδική.

Ἕκαστος γὰρ ἐξ ἰδίας συγκλίσεως φύσεως, παιδείας καὶ ἱστορίας γίνεται.

Προσήκει ἐνταῦθα εἰκόνα τινὰ τοῦ κλήρου λαβεῖν.

Τὰ φύλλα διανέμεται πρὶν ἡμᾶς ἐρωτηθῆναι.

Οὐδεὶς ἑαυτῷ τὸ πρῶτον σῶμα αἱρεῖται.

Οὐ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ γεννᾶται.

Οὐ τὸν αἰῶνα.

Οὐ τὰ πρῶτα τραύματα.

Οὐ τὰς συμπτώσεις ἐξ ὧν ὁ χαρακτὴρ διαμορφοῦται.

Ἀλλ᾽ οὐ μόνον ἐν τοῖς δεδομένοις ἡ μοῖρα τοῦ ἀνθρώπου κεῖται.

Καὶ ἐν τῷ τρόπῳ ᾧ αὐτοῖς χρῆται.

Ἐκεῖ ἄρχεται ἡ ἐλευθερία.

Οὐκ ἡ ἀπόλυτος.

Οὐκ ἡ ἄσωμος.

Οὐκ ἡ ἀνεξάρτητος ἀπὸ παντὸς ὅρου.

Ἀλλ᾽ ἡ ἐλευθερία ἡ ἐν καταστάσει· ἡ τοῦ ἀνθρώπου ὃς, καίπερ μὴ κύριος πάντων τῶν συμβαινόντων, δύναται ἔτι τινὰ λόγον ἑαυτοῦ δοῦναι.

Μεταξὺ τύχης καὶ ἀνάγκης — ἢ μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ χάσματος ἀμφοτέρων — ὁ ἄνθρωπος βαδίζει ἐπάνω εἰς ὃ δύναται κληθῆναι:

τὸ βάραθρον τῆς ἐλευθερίας.

Ἄνευ αὐτῆς, ἄνθρωπος ἂν ἐγένετο θαυμαστὸν μὲν βιολογικὸν αὐτόματον, ἀλλ᾽ οὐκ ἔτι ὄντως ὑποκείμενον.

Ἐρεθίσματα ἂν ἐδέχετο.

Ἀντιδράσεις ἂν ἐποίει.

Ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἠδύνατο ἀποστῆναι, ἐρωτῆσαι, κρῖναι, αἱρεῖσθαι.

Ἡ ὕπαρξις ἄρχεται ὅταν ὁ ἄνθρωπος παύσῃ μόνον ἀντιδρῶν καὶ ἄρχηται ἐρωτῶν.

Παρὰ Πλάτωνι τοῦτο ἂν ἐλέγετο καὶ ἐπιμέλεια τῆς ψυχῆς.

Ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἀρκεῖ νὰ κατέχῃ πράγματα.

Δεῖ ἐπιμελεῖσθαι ἑαυτοῦ.

Τί δὲ σημαίνει τοῦτο;

Οὐχὶ ναρκισσικὴν αὐτοπαρατήρησιν.

Οὐχὶ ἄπειρον ἀναδίπλωσιν εἰς τὸ ἴδιον εἴδωλον.

Ἀλλὰ φροντίδα περὶ τοῦ τίνος εἴδους ψυχὴν καθημερινῶς δημιουργοῦμεν διὰ τῶν ἔργων, τῶν λόγων, τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἕξεων.

Τὸ ἐρώτημα οὖν οὐκ ἔστι μόνον:

τί μοι συνέβη;

Ἀλλὰ καί:

τί γίνομαι διὰ τούτων ὧν μοι συνέβη;

Ἐνταῦθα ἡ ἐλευθερία γίνεται ἠθικὴ τέχνη.

Καὶ ἴσως μέγα μέρος τῆς καθ᾽ ἡμᾶς ἐποχῆς δύναται ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν προοδευτικὴν ἐγκατάλειψιν ταύτης τῆς ἐσωτερικῆς ἀσκήσεως νοηθῆναι.

Ἀντ᾽ αὐτῆς παρέχονται ἀντίδοτα ψευδῆ καὶ ἀποτελεσματικώτατα:

ἄνεσις,

διασκέδασις,

κατανάλωσις,

ταχύτης,

ὁρατότης,

διέγερσις,

θέαμα.

Οὐδέποτε εἴχομεν τόσας δυνατότητας.

Καὶ ὅμως οὐ φανερὸν ὅτι μᾶλλον ἐπίσταμεθα τί ποιητέον ἐξ αὐτῶν.

Οὐδέποτε τοσοῦτον περὶ ἐλευθερίας ἐλέγομεν.

Καὶ ἴσως οὐδέποτε ἡ βιομηχανία ἡ προλαμβάνουσα τὰς ἐπιθυμίας, αἰχμαλωτίζουσα τὴν προσοχὴν καὶ ὁδηγοῦσα τὰς αἱρέσεις ἡμῶν ἦν τοσοῦτον ἰσχυρά.

Διὰ τοῦτο οὐ βούλομαι τὰς σελίδας ταύτας ὡς συμβατικὴν εἰσαγωγὴν νοηθῆναι.

Μᾶλλον ὡς τόπον μικρὸν συνάξεως λόγων, ἐνοράσεων, βιωμάτων καὶ ἐρωτημάτων.

Ἐν ἄλλαις παραδόσεσιν ἂν ἐχρησάμην οὐ λόγοις ἀλλὰ σημείοις.

Ἴσως καὶ ἐλαχίστοις φθόγγοις.

Οὐδεμία γὰρ γλῶσσα ἀθῷά ἐστι.

Πᾶσα γλῶσσα μεταφέρει ἀφανῆ μεταφυσικήν.

Πᾶν σύστημα συμβόλων μεταμορφοῖ τὸ ὃ καλοῦμεν πραγματικότητα.

Ἰατρικήν, ψυχιατρικήν, φιλοσοφίαν, ἀνθρωπολογίαν καὶ ἄλλας τινὰς τέχνας ἐσπούδασα, ἃς ἅπασας ἕν τι ἀτελεύτητον ἀνθρώπινον ἔργον συνδέει:

τὸν ἄνθρωπον κατανοεῖν.

Διῆλθον πανεπιστήμια παλαιά, νοσοκομεῖα, βιβλιοθήκας, αἴθουσας διδασκαλίας καὶ πολλὰς χώρας, ἐπιχειρῶν πλατύτερον σκοπεῖν τὸ παράδοξον ζῷον ὃ οἱ Ἕλληνες ἐκάλεσαν:

ἄνθρωπον.

Ἐν τῷ Κρατύλῳ, ὁ Σωκράτης πρὸς Ἑρμογένην φιλοσοφικήν τινα ἐτυμολογίαν προτείνει.

Ἄνθρωπος ὡς ὁ ἀναθρῶν ἃ ὄπωπε:

ὁ μὴ μόνον ὁρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπιστρέφων ἐπὶ τὸ ἑωραμένον.

Ὁ θεωρῶν τὴν ἰδίαν ἐμπειρίαν.

Ὁ ποιῶν ἑαυτὸν ἀντικείμενον ἐρωτήσεως.

Ἡ φιλολογικὴ ἀκρίβεια τῆς ἐτυμολογίας ἴσως ἔλαττον σημαίνει ἢ ἡ ἀνθρωπολογικὴ ἔμπνευσις ἣν κρύπτει.

Ἄνθρωπος ἂν εἴη τὸ ζῷον ὃ δύναται τὴν ἰδίαν ἐμπειρίαν εἰς πρόβλημα μεταβάλλειν.

Ὁρᾷ, καὶ οἶδεν ὅτι ὁρᾷ.

Πάσχει, καὶ δύναται περὶ τοῦ νοήματος τοῦ πάθους ἐρωτᾶν.

Ἐπιθυμεῖ, καὶ δύναται τὴν ἀξίαν τῆς ἐπιθυμίας ἐξετάζειν.

Οἶδεν ὅτι τεθνήξεται.

Καὶ διὰ τοῦτο κτίζει τάφους, θρησκείας, βιβλιοθήκας, νοσοκομεῖα, ποιήματα καὶ μεταφυσικάς.

Πλάτων ἂν ἐνταῦθα προσέθηκεν ἴσως καὶ ἄλλην διάστασιν:

ὁ φιλόσοφος μαθαίνει ζῆν ἐπειδὴ μαθαίνει καὶ τὸ θνήσκειν θεωρεῖν.

Οὐχ ὅπως θανάτου ἐρᾷ.

Ἀλλ᾽ ὅπως μὴ ἡ λήθη τοῦ θανάτου καταστρέψῃ τὴν ποιότητα τοῦ βίου.

Ἡ μνήμη τοῦ τέλους δύναται παράδοξον τρόπον νὰ διδάσκῃ μέτρον.

Ἐνταῦθα βούλομαι σχεδὸν τελείαν στιγμήν τινα θέσθαι.

Ἀλλ᾽ αἱ τελεῖαι μᾶλλον τῇ γραμματικῇ ἢ τῇ ζωῇ προσήκουσιν.

Ἡ ζωὴ σπανίως τελευτᾷ μετὰ τῆς καθαρότητος περιόδου γραμματικῆς.

Ὁ κόσμος τῆς ζωῆς, ἡ Lebenswelt τοῦ Husserl, ὁμοιότερος ἐστὶ χειρογράφῳ πλήρει διαγραφῶν, περιθωρίων, προσθηκῶν, ἀπωλεσθέντων θραυσμάτων καὶ σελίδων αἳ οὐδέποτε ἐγράφησαν, ἢ συστηματικῷ συγγράμματι.

Διπλὸν οὖν τέλος ἔχουσιν αἱ σελίδες αὗται.

Πρῶτον, εἰκόνα ἀναγκαίως ἀτελῆ τοῦ γράφοντος δοῦναι.

Δεύτερον, κατὰ δύναμιν ἀποκρίνεσθαι εἰς τινὰ ἐρωτήματα ἐκ τοῦ πεδίου ἐν ᾧ μέγα μέρος τοῦ βίου μου ἀνάλωσα:

τῆς ψυχοπαθολογίας καὶ τῆς ψυχιατρικῆς.

Ὁ Henri Ey τὴν ψυχικὴν νόσον ὡς διατάραξιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας ἐνόησεν.

Ἡ ἔννοια αὕτη ἔτι καὶ νῦν μεγάλην ἀνθρωπολογικὴν δύναμιν ἔχει.

Διότι ὄπισθεν πολλῶν ψυχοπαθολογικῶν φαινομένων μεταβάλλεται, καθ᾽ ἕκαστον τρόπον, ἡ σχέσις ἀνάμεσα εἰς:

ἐλευθερίαν,

ἐπιθυμίαν,

βούλησιν,

πάθος,

καὶ πραγματικότητα.

Ψυχικὴ νόσος οὐκ ἔστι μόνον συλλογὴ συμπτωμάτων.

Ἐστὶ καὶ μεταβολὴ τοῦ τρόπου καθ᾽ ὃν ὁ ἄνθρωπος κατοικεῖ τὸν κόσμον.

Ἡ κατάθλιψις μεταμορφοῖ τὴν ἐμπειρίαν τοῦ μέλλοντος.

Ἡ μανία διαταράσσει τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ.

Ἡ ψύχωσις μεταβάλλει αὐτὸ τὸ κύρος τῆς πραγματικότητος.

Ἡ ἔμμονος ἰδέα δύναται τὴν ἐλευθερίαν εἰς τελετουργίαν μεταβάλλειν.

Ἡ ἀγωνία ποιεῖ τὴν δυνατότητα ἀπειλήν.

Ἡ παρόρμησις βραχύνει δραματικῶς τὸ διάστημα ἀνάμεσα εἰς ἐπιθυμίαν καὶ πρᾶξιν.

Οὕτως ἡ ψυχικὴ διαταραχὴ οὐ μόνον κλινικὸν γεγονὸς ἀλλὰ καὶ:

ἀνθρωπολογικὸν ῥῆγμα

γίνεται.

Ἡ σύγχρονος νοσογραφία δύναται μεγάλῃ ἀκριβείᾳ ἑκάστην μορφὴν ταξινομῆσαι.

Ἀλλ᾽ ἄλλο ἐστὶ ταξινομεῖν καὶ ἄλλο κατανοεῖν.

Ἡ ταξινομία δύναται ὄνομα διδόναι συνδρόμῳ.

Δυσκολώτερον ἐστὶν ἐξηγεῖσθαι τί συμβαίνει τῇ ἐλευθερίᾳ ἀνθρώπου ὅταν ὁ κόσμος αὐτοῦ οὕτω στενὸς γένηται ὥστε μηκέτι κατοικητὸς εἶναι.

Ἐνταῦθα ἡ παλαιὰ διατύπωσις τῆς ψυχιατρικῆς ὡς τινὸς παθολογίας τῆς ἐλευθερίας διατηρεῖ ἀξιοθαύμαστον ἰσχύν.

Ἀλλὰ ἄρα γε οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες τί ἂν ἐποίουν μετὰ τούτου τοῦ προβλήματος;

Οὐκ εἶχον ψυχιατρικὴν καθ᾽ ἡμᾶς.

Εἶχον ὅμως τὴν ψυχὴν ὡς πρόβλημα.

Παρὰ Πλάτωνι ἡ ψυχὴ δύναται νὰ διαιρεῖται ἐσωτερικῶς.

Τὸ λογιστικόν,

τὸ θυμοειδές,

τὸ ἐπιθυμητικόν

οὐ πάντοτε ὁμοφρονοῦσιν.

Ἡ ψυχὴ δύναται νὰ γίνη πόλις ἄτακτος.

Δύναται δὲ καὶ εὔτακτος.

Καὶ ἡ δικαιοσύνη, πρὶν ἢ πολιτικὸν σχήμα γένηται, δύναται νὰ νοηθῇ καὶ ὡς ἁρμονία τῶν μερῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐνταῦθα παλαιὰ φιλοσοφία καὶ σύγχρονος ψυχοπαθολογία οὐκ εἰσὶ ταὐταί.

Οὐδὲ δεῖ βιαίως συνταυτίζεσθαι.

Ἀλλὰ συνομιλεῖν δύνανται.

Ἀμφότεραι γὰρ ἐρωτῶσι πότε ὁ ἄνθρωπος ἄρχει ἑαυτοῦ, καὶ πότε ἕνα μέρος αὐτοῦ ἄρχει τῶν ἄλλων.

Πότε ἡ ἐπιθυμία γίνεται τύραννος.

Πότε ὁ φόβος καταλαμβάνει πᾶσαν τὴν πόλιν τῆς ψυχῆς.

Πότε ὁ λόγος ἀδυνατεῖ κυβερνᾶν.

Καὶ πότε ἡ ἐλευθερία παύει νὰ εἶναι πρακτικὴ δυνατότης.

Ἐνταῦθα καὶ ἡ ἀγωνία ἀναφαίνεται.

Ὁ Kierkegaard εἶδεν, πρὶν πολλῶν κλινικῶν, ὅτι ἡ ἀγωνία οὐ μόνον δυσάρεστον πάθος ἐστὶν οὐδὲ σύμπτωμα ἁπλῶς ἀφανιστέον διὰ θεραπείας.

Ἐστὶ καὶ:

ἡ ζάλη τῆς δυνατότητος.

Μόνον ὁ ὢν ἔμπροσθεν τοῦ μὴ ἔτι γεγονότος δύναται ἀληθῶς ἀγωνιᾶν.

Τὸ ζῷον φοβεῖται.

Ὁ ἄνθρωπος καὶ προλαμβάνει.

Δύναται συμφορὰν πρὶν γενέσθαι φαντάζεσθαι.

Πάσχει διὰ μέλλοντα ἃ οὐδέποτε ἥξει.

Ἀπελπίζεται ἔμπροσθεν δυνατοτήτων ἔτι ἀνοικτῶν.

Ἀλλὰ ἡ αὐτὴ δύναμις ἡ γεννῶσα τὴν ἀγωνίαν γεννᾷ καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

Μόνον ὁ δυνάμενος σφάλλεσθαι δύναται αἱρεῖσθαι.

Μόνον ὁ δυνάμενος ἀπολέσαι δύναται κινδυνεύειν.

Μόνον ὁ δυνάμενος ἀποτυγχάνειν δύναται ἀληθῶς πράττειν.

Ἐνταῦθα ὁ Ἀριστοτέλης ἄλλο φῶς προσφέρει.

Ἡ ἐλευθερία μόνον ἡ δυνατότης τῆς αἱρέσεως οὐκ ἔστιν.

Καὶ ὁ χαρακτὴρ μορφοῦται.

Τὰ ἔργα ἐπαναλαμβανόμενα γίνονται ἕξεις.

Καὶ αἱ ἕξεις πάλιν εὐκολώτερον ἡμᾶς ὁδηγοῦσιν εἰς ὁρισμένας πράξεις.

Οὕτως ὁ βίος οὐχὶ μόνον σειρά στιγμιαίων ἀποφάσεων ἐστίν.

Ἐστὶ καὶ αὐτοκατασκευή.

Ἀεὶ κάτι ποιῶν, καὶ ταὐτοχρόνως κάτι ἐξ ἐμαυτοῦ ποιῶ.

Τούτου χάριν ἡ ἀρετὴ παρὰ Ἀριστοτέλει οὐ θεωρία μόνον, ἀλλὰ ἕξις.

Καὶ ἡ εὐδαιμονία οὐ συναίσθημα περαστικόν.

Οὐκ ἐστὶν ἁπλῶς ἡ ἡδονὴ τοῦ νῦν.

Οὐδὲ ἡ συσσώρευσις ἐμπειριῶν.

Οὐδὲ ἡ ἀπουσία λύπης.

Ἐστὶ τρόπος τοῦ βίου ὅλου.

Ἐνέργεια ψυχῆς κατ᾽ ἀρετήν.

Ἀκριβῶς ἐνταῦθα βούλομαι σταθῆναι πρὸς τὸ ὄνομα:

Eudemoniapsyche.

Ἡ εὐδαιμονία, κεντρικὴ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς Νικομαχείοις, πολλάκις διὰ τῆς λέξεως «εὐτυχία» ἀποδίδεται.

Ἀλλὰ τοῦτο πενιχρόν ἐστι.

Εὐδαιμονία οὐκ ἔστι ψυχολογικὴ διάθεσις ἡδέα.

Οὐκ ἔστι στιγμὴ ικανοποιήσεως.

Οὐκ ἔστιν ἡ αἴσθησις ὅτι πάντα καλῶς ἔχει.

Μᾶλλον ἔστι:

τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν.

Βίος ὃς κατορθοῦται.

Βίος ἐν ᾧ λόγος, χαρακτήρ, πρᾶξις καὶ ἀρετὴ κάποιαν συμφωνίαν κατακτῶσι.

Οὐ πλοῦτος.

Οὐ τιμή.

Οὐ δόξα.

Οὐδὲ ἡδονὴ καθ᾽ αὑτήν.

Ἀλλὰ ἡ πραγμάτωσις τῶν ἀνθρωπίνων δυνατοτήτων κατὰ τρόπον ἄξιον τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ὕστερα νεωτερικότης ἔοικεν ἀντικαταστῆσαι τὸ παλαιὸν ἐρώτημα:

πῶς βιωτέον;

δι᾽ ἄλλου:

τί ἔτι ἐπιθυμῶ;

Ἴσως ἐνταῦθα κρύπτεται μία τῶν μεγάλων ἀνθρωπολογικῶν μεταβολῶν τῆς ἐποχῆς.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος ζῇ ἐν οἰκονομίᾳ διαρκούς συγκρίσεως, ἐκθέσεως καὶ ἀναγνωρίσεως.

Δεῖ νὰ ἐμφανίζεται.

Νὰ παράγεται.

Νὰ ἐξηγεῖται.

Νὰ βελτιστοποιεῖται.

Νὰ ἀνανεώνεται.

Οὐκέτι ἀρκεῖ τὸ εἶναι.

Δεῖ σημεῖα ὁρατὰ προσφέρειν ὅτι ἡ ἰδία ὕπαρξις ἀξία ἐστὶ τοῦ βλέπεσθαι ὑπὸ τῶν ἄλλων.

Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ σοφία ἕτερόν τι ἐδίδασκε:

μέτρον.

Τὸ μέτρον οὐκ ἔστι πτωχεία.

Οὐκ ἔστι ἀπάρνησις τῆς ζωῆς.

Οὐκ ἔστι φόβος τῆς ἐπιθυμίας.

Ἐστὶ γνῶσις τῆς σχέσεως μεταξύ ἐπιθυμίας καὶ πραγματικότητος.

Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἡ ἀριστοτελικὴ μεσότης οὐδὲ χλιαρότης οὐδὲ μετριότης ἐστίν.

Οὐκ ἐστὶ «λίγον ἀπὸ πᾶν».

Ἐστὶ τὸ πρέπον μέτρον πρὸς ἡμᾶς, ἐν τῇ συγκεκριμένῃ πράξει.

Ἡ ἀνδρεία οὐκ ἀπουσία φόβου.

Εἶναι ὀρθὴ σχέσις πρὸς τὸν φόβον.

Ἡ σωφροσύνη οὐκ ἀπουσία ἐπιθυμίας.

Εἶναι ὀρθὴ τάξις τῆς ἐπιθυμίας.

Ἡ εὐδαιμονία οὖν οὐκ εἶναι ἀπουσία συγκρούσεως.

Οὐκ εἶναι μόνιμος γαλήνη.

Πολὺ δὲ ἧττον κατάργησις τοῦ πόνου.

Εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ ἰδίου μέτρου.

Καὶ ἴσως δύναται Eudemoniapsyche κληθῆναι ἡ ψυχὴ ἡ ὁποία κάποιαν συμφιλίωσιν μὲ αὐτὴν τὴν ἀπόστασιν ἐπέτυχε:

ἀνάμεσα εἰς ὅ,τι θέλει,

ὅ,τι δύναται,

ὅ,τι εἶναι,

καὶ ὅ,τι ὁ κόσμος ἐπιτρέπει.

Οὐκ ἐξαλείφει τὴν ἔλλειψιν.

Μαθαίνει νὰ ζῇ μὲ αὐτήν.

Οὐκ ἀφανίζει τὴν ἀγωνίαν.

Τὴν ἐντάσσει εἰς νόημα.

Οὐκ ἀκυροῖ τὸ πεπερασμένον.

Τὸ δέχεται ὡς ὅρον τοῦ ἀνθρωπίνου.

Ἡ ἐποχή μας, ἀντιθέτως, δυσκολεύεται ὅλο καὶ περισσότερο νὰ δεχθῇ ὅρον.

Ἐκ τούτου ἐγεννήθη μοι ποτὲ ὁ νεολογισμός:

diseudemonia.

Ψευδὴς ὑπόσχεσις πληρότητος ἡ ὁποία παράγει τὸ ἐναντίον τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῆς.

Ἀνθρωπότης περικυκλωμένη ἀπὸ δυνατότητες καὶ ὅμως ἀνικανοποίητος.

Πλήρης πληροφορίας καὶ διψῶσα προσανατολισμόν.

Διαρκῶς ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ἄλλους καὶ βαθύτατα μόνη.

Πεπεισμένη ὅτι πᾶν ὅριον προσωπικὴ ἀδικία ἐστίν.

Θέλουσα νὰ παρατείνῃ ἀπείρως τὴν νεότητα.

Νὰ πολλαπλασιάζῃ τὰς ἐμπειρίας.

Νὰ συσσωρεύῃ ἀναγνώρισιν.

Νὰ ἐκβάλλῃ ἀπὸ τὸν ὁρίζοντα πᾶσαν μνήμην εὐθραυστότητος.

Ἴσως ἡ τραγῳδία μας οὐκ ἔστιν ὅτι παύσαμεν πιστεύειν εἰς θεούς.

Ἴσως μᾶλλον ὅτι ἀρχίσαμεν ἀπαιτεῖν ἀπὸ ἑαυτοὺς τὰ γνωρίσματα ἃ πάλαι θεοῖς ἀπεδίδομεν.

Πανταχοῦ παρεῖναι.

Πάντα δύνασθαι.

Ἀγήραοι εἶναι.

Πάντοτε διαθέσιμοι.

Πάντοτε ὁρατοί.

Βίον ἄνευ ἀποτυχίας,

ἄνευ γήρως,

ἄνευ ἀπωλείας,

καὶ τέλος,

ἄνευ θανάτου.

Ἀλλ᾽ ὁ ἄνθρωπος ὁ θέλων πάντα ὅρια καταργεῖν οὐ γίνεται διὰ τοῦτο μείζων.

Μόνον λησμονεῖ τὸ μέτρον τοῦ ἀνθρωπίνου.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον βαρὺ ὄνομα δι᾽ αὐτὴν τὴν πλάνην:

ὕβρις.

Καὶ ἡ ὕβρις ἀκριβῶς ἐστὶ λήθη τοῦ μέτρου.

Ἡ στιγμή ἐν ᾗ ὁ ἄνθρωπος νομίζει ὅτι τὸ δυνατόν ἴσον ἐστὶ τῷ ἐπιτρεπτῷ.

Ὅτι ἐπειδὴ κάτι δύναται νὰ πράξῃ, ἤδη καὶ δεῖ νὰ πράξῃ.

Ὅτι κάθε ὅριον ἐστὶν ἐχθρός.

Ὅτι ἡ ἀνάγκη δύναται τελικῶς νὰ νικηθῇ.

Ἀλλὰ ἡ τραγικὴ σοφία τῶν Ἑλλήνων ἄλλο ἐδίδασκεν:

ὁ ἄνθρωπος μεγαλύνεται οὐχὶ ὅταν παύσῃ εἶναι θνητός,

ἀλλ᾽ ὅταν γνωρίζῃ ὅτι εἶναι θνητὸς καὶ ὅμως πράττῃ.

Ἐνταῦθα Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης, παρά τὰς μεγάλας διαφοράς αὐτῶν, σχεδὸν συναντῶνται.

Ὁ μὲν Πλάτων ρωτᾷ τί ποιεῖ δικαίαν τὴν ψυχήν.

Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τί ποιεῖ τὸν βίον εὐδαίμονα.

Ὁ μὲν στρέφεται πρὸς τὴν τάξιν τῆς ψυχῆς.

Ὁ δὲ πρὸς τὴν ἐνέργειαν τοῦ βίου κατ᾽ ἀρετήν.

Καὶ ἀμφότεροι, ἕκαστος ἰδίᾳ ὁδῷ, ἀρνοῦνται τὴν ἰδέαν ὅτι καλῶς ζῆν σημαίνει ἁπλῶς ἰσχυρῶς ἐπιθυμεῖν.

Εἶναι ἀνάγκη ἐπιθυμεῖν καλῶς.

Κρίνειν καλῶς.

Πράττειν καλῶς.

Καὶ μορφοῦν ἑαυτὸν διὰ τῶν πράξεων.

Ἴσως διὰ τοῦτο τὰ βιβλία παραμένουν:

φάρμακα τῆς ψυχῆς.

Διότι ὑπενθυμίζουσιν ὅτι ἄλλοι πρὸ ἡμῶν ἠγάπησαν.

Ἐφοβήθησαν.

Ἐγήρασαν.

Πρόδωσαν.

Συνεχώρησαν.

Ἠσθένησαν.

Ἀπέθανον.

Καὶ ἡ ἀγωνία ἡ ἡμετέρα οὐκ ἄνευ γενεαλογίας ἐστίν.

Πρό τινος ἄλλος ἤδη ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ αὐτοῦ ἐρωτήματος.

Ἄλλος ἤδη ἐσκέφθη τὸν θάνατον.

Ἄλλος τὴν ἐπιθυμίαν.

Ἄλλος τὴν προδοσίαν.

Ἄλλος τὴν ἐνοχήν.

Ἄλλος τὴν ἐλπίδα.

Ἄλλος τὸ τί σημαίνει εἶναι ἐλεύθερος ὅταν οὐδὲν ἀνθρώπινον ἀπολύτως ἐλεύθερόν ἐστι.

Ἡ βιβλιοθήκη ἡμᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὸν μακρὸν διάλογον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτόν.

Καὶ ἐκεῖ ἴσως κεῖται ἡ βαθυτέρα θεραπευτικὴ δύναμις αὐτῆς.

Οὐκ ἐν τῷ διδόναι ἀποκρίσεις τελευταίας.

Οὐκ ἐν τῷ παύειν τὸν πόνον.

Οὐκ ἐν τῷ ἀφανίζειν τὴν ἀγωνίαν.

Ἀλλ᾽ ἐν τῷ παρέχειν λόγον ὅπου ἦν σιωπή.

Μνήμην ὅπου ἦν λήθη.

Μέτρον ὅπου ἦν ὕβρις.

Ἀπορίαν ὅπου ἦν ψευδὴς βεβαιότης.

Καὶ διάλογον ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἐνόμιζεν ὅτι μόνος ἦν.

Ἴσως οὖν ἡ ἀρχαία ἐπιγραφή:

ψυχῆς ἰατρεῖον

οὐκ ἦν οὔτε μεταφορὰ οὔτε ῥητορικὸν κόσμημα.

Ἴσως ἦν ἀκριβέστατος ἀνθρωπολογικὸς ὁρισμός.

Ἡ ψυχὴ ἰᾶται οὐ μόνον ὅταν πάθος ἀφαιρεθῇ.

Ἰᾶται καὶ ὅταν αὐτὴν κατανοήσῃ.

Ὅταν μέτρον εὕρῃ.

Ὅταν διάλογον ἀνακτήσῃ.

Ὅταν τὸ πεπερασμένον δεχθῇ.

Ὅταν ἐκ τῆς ἐπιθυμίας εἰς τὴν αἵρεσιν μεταβῇ.

Ὅταν ἐκ τῆς ὕβρεως εἰς τὴν σωφροσύνην.

Καὶ ὅταν ἐκ τῆς λήθης ἐπανέλθῃ εἰς τὴν παλαιὰν καὶ ἀτελεύτητον ἐρώτησιν:

πῶς βιωτέον;